

Studia Biblica Slovaca

Ročník 17

2025

Číslo 2

Offprint

Studia Biblica Slovaca je recenzovaný vedecký časopis zameraný na skúmanie Svätého písma Starého a Nového zákona predovšetkým zo stránky filologickej, historickej, exegetickej a teologickej.

Ročník XVII (2025), číslo 2

Vydáva Rímskokatolícka cirkevná fakulta teologickej Univerzity Komenského v Bratislave, Kapitulska 26, 814 58 Bratislava 1, IČO 0039786510.

Redakčná rada/Editorial board:

František ÁBEL (Bratislava, SK)	Róbert LAPKO (Košice, SK)
Georg BRAULIK, OSB (Wien, AT)	Adam MACKERLE (České Budějovice, CZ)
Jaroslav BROŽ (Praha, CZ)	Libor MAREK (Detroit, US)
Núria CALDUCH-BENAGES (Roma, IT)	Helena PANCZOVÁ (Bratislava, SK)
Jeremy CORLEY (Dublin, IE)	Július PAVELČÍK (České Budějovice, CZ)
Peter DUBOVSKÝ, SJ (Roma, IT)	Jaroslav RINDOŠ, SJ (Bratislava, SK)
Pavol FARKAŠ (Nitra, SK)	Milan SOVA (Bratislava, SK)
Juraj FENÍK (Košice, SK)	Jozef TIŇO (Bratislava, SK)
Leslie HOPPE, OFM (Chicago, US)	Emanuel TOV (Jerusalem, IL)
Peter JUHÁS (Münster, DE)	Miroslav VARŠO (Košice, SK)
Branislav KEUSKA (Ružomberok, SK)	Ian YOUNG (Sydney, AU)

Šéfredaktor: Blažej ŠTRBA (Nitra, SK)
Zástupca šéfredaktora: Jozef JANČOVIČ (Bratislava, SK)
Výkonná redaktorka: Martina KORYTIAKOVÁ (Nitra, SK)

Za recenzovanie všetkých článkov zodpovedá redakčná rada.

Obálka: Karol Hájiček

Na príprave spolupracovali: Dionisio Candido, Lionel Goh, OFM, Zuzana Očkajáková a sr. Fides Iveta Stenková, CJ.

Príspevky v slovenčine, češtine a angličtine (od zahraničných autorov) alebo knihy na recenzii prosíme poslať na adresu redakcie: *Studia Biblica Slovaca*, Banská 28, 976 32 Badín (Slovakia), redakcia@biblica.sk.

Príspevky sa požadujú v elektronickej podobe, podľa možnosti v textovom editore Microsoft Word. Preferované fonty písma pre hebrejštinu a gréčtinu sú SBL Hebrew and SBL Greek. Príspevok typu štúdia, poznámka alebo reflexia musí byť doplnený abstraktom a jeho anglickou verziou, anglickým názvom príspevku, max. piatimi kľúčovými slovami v slovenčine/češtine a angličtine, zoznamom bibliografie a kontaktom na autora príspevku. Nevyžiadané rukopisy sa nevracajú. Redakcia si vyhradzuje právo upraviť titulok a vykonať potrebnú jazykovú a štylistickú úpravu prijatých príspevkov. Spresňujúce podmienky pre prispievateľov sú dostupné na www.biblica.sk.

Časopis je registrovaný a abstrahovaný v Atla Religion Database, EBSCO, *New Testament Abstracts* ISSN 0028-6877, *Old Testament Abstracts* ISSN 0364-8591 a SCOPUS.

S povolením Arcibiskupského úradu v Bratislave zo dňa 3. júna 2014
Prot. N. 2229/2014

Studia Biblica Slovaca
Printed in Slovakia, 12/2025
Vychádza dvakrát do roka.
Cena: 9 €

ISSN 1338-0141
e-ISSN 2644-4879
EV 3744/09

ABSTRAKTY

Liber Annuus LXXII (2022)

V ročenke Liber Annuus LXXII za rok 2022, ktorú v roku 2023 publikovalo Studium Biblicum Franciscanum (SBF) v Jeruzaleme, je spracovaných 23 odborných príspevkov (9-655) s ich abstraktmi (659-668). Následne sa čitateľ oboznámi s recenziami deviatich vybraných publikácií a prehľadom licenčných téz študentov SBF (670-715). Predstavená je aj dizertačná práca autora slovenského pôvodu Milana Diheneščíka s názvom *The Covenant of Shechem. An Exegetical Study of Josh 24* (715-719). Záverečné strany ročenky sú venované zoznamu nových zväzkov zo série SBF a stručnému prehľadu akademického roka 2021/2022 (719-720). Nechýba tiež index LA za obdobie 1981 – 2021 (721-735).

9-46: **Anto Popović: La trasgressione in Gen 3,1-7.** V článku autor cez prizmu piatich hľadísk analyzuje prvý ľudský priestupok opísaný v Gn 3,1-7. Prvé tri hľadiská majú introdukčný charakter (1. Jedna zo štyroch scén; 2. Štruktúra Gn 3,1-7; 3. Delimitácia a súdržnosť úryvku 3,1-7), zatiaľ čo posledné hľadisko plní funkciu záveru (5. Trvácne poučenie časti Gn 3,1-7). Hlavná/centrálne časť článku analyzuje v štyroch krokoch kľúčové slová a výrazy Gn 3,1-7. V prvom kroku je skúmaný zjav hada opísaný vo verši 3,1a a význam jeho vlastnosti קרום. Druhý krok sa venuje dialógu medzi hadom a ženou zachytenému vo veršoch 3,1b-5. V treťom kroku je analyzované porušenie božského zákazu zo strany ženy (3,6a, 6bA) a účasť muža na priestupku (3,6bB). Štvrtý krok hodnotí dôsledky priestupku, ktoré sú opísané v 3,7.

47-88: **David Volgger: Die Dynamik des im Werden begriffenen Volkes Abrahams unter Isaak und Jakob in Gen 25–50.** Táto štúdia ukazuje, že päť kritérií je kľúčových pre texty o Izákovi a Jakubovi v Gn 25–50. Rovnako ako v predchádzajúcej analýze Gn 12–25, aj v Gn 25–50 autor článku predpokladá a uvádza dôvody, že základom textovej kompozície sú tri relatívne nezávislé zdroje. Okrem toho textová analýza odhaľuje, že časti ako Gn 24 (a súvisiace 26,2-5 a 46,2-5); možno 27; *29–33; 36 a Gn 37; (38); 39–45 („príbeh o Jozefovi“) všetky vykazujú hlbšiu znalosť ďalších prameňov a vyššiu úroveň literárneho spracovania. V týchto prípadoch by sa dalo hovoriť aj o prameňoch druhého stupňa. Keďže

všetky „pramene“ zodpovedajú piatim kritériám a sú podobné v prezentácii obsahu aj systematickom výklade, je rozumné predpokladať podobné sociálne prostredie a podobnú epochu ich vzniku.

89-107: **Stefano Vuaran: Tre compravendite di terreni, Gen 23, 2Sam 24 e Rt 4, e la ‘peripezia’ di Aristotele.** V hebrejskej Biblii je pomerne málo textov zaoberajúcich sa kúpou a predajom pôdy na súkromné účely. Tri z nich, a to Gn 23; 2Sam 14,18-25 a Rút 4,1-12, vykazujú dve spoločné črty: používajú odbornú slovnú zásobu právno-ekonomickej sféry a rokovanie medzi zmluvnými stranami je konštruované pomocou literárneho prostriedku podobného *περιπέτεια*, definovanému v Aristotelovej Poetike. Vyriešenie *περιπέτεια* v prospech protagonistu nie je len prvkom intenzívnejšieho pátosu, ale predstavuje aj kľúčový moment v príbehu protagonistu a prináša so sebou dôsledky relevantné pre celé rozprávanie.

109-139: **Michelangelo Priotto: Il Mosè deuteronomico verso la terra promessa.** Medzi Mojžišom z Knihy Exodus a Knihy Numeri jestvuje rozdiel v porovnaní s deuteronomickým Mojžišom, ktorý pôsobí veľmi staticky, geograficky koncentrovaný a časovo obmedzený na jeden deň v Moabe. Jeho cesta je hlbokou existenciálnou cestou viery, poznačenou rastúcim dialógom s Yhwh, oznámením a následným zapísaním Tóry a nakoniec smrťou, ktorá ho uvádza do pravej zasľúbenej zeme. Mojžiš umiera על-פי יהוה, ktorý ho pochováva, nepotrebuje viac spoločníka ani hrob, pretože teraz žije v úzkom spojení s Božstvom.

141-178: **Blažej Štrba: Joshua’s profile at the descent from Mount Sinai.** Perikopa Ex 32,15-19 preukazuje, že Jozue zostúpil s Mojžišom z Božej hory. Odborníci vo všeobecnosti vysvetľujú Jozueho zostup minimalisticky, t. j. Jozue nebol v tábore, a tak z perspektívy idolatrie, ktorej sa dopustil ľud, zostáva jeho profil nepoškvrnený. Len nedávno sa objavil názor, že privilégium sprevádzať Mojžiša ako jeho pomocník je dôležitejšie než len byť dištancovaný od idolatrie. Podobne Jozueho prvé slová o vojenskom zvuku v tábore (v. 17) sa často považujú za indikáciu Jozueho vojenskej skúsenosti a zároveň nesprávneho výkladu udalosti. V týchto interpretáciách Jozue dominuje iba ako vojenský vodca. Avšak lakúna o tom, kde sa Jozue nachádzal počas Mojžišovho zotrvania na hore, sa dá vysvetliť inak – v Jozueho prospech, bez zatienenia Mojžišovej úlohy v komunikácii s Pánom. Text, zdá sa, predstavuje Jozueho, Mojžišovho osobného pomocníka, ako pozorného poslucháča. Navyše počas zostupu sa javí ako jediný rečník (v. 18), a nie Mojžiš, ako sa to zvyčajne interpretuje, a tiež bol schopný rozpoznať spev ako kultový. Celkovo obraz Jozueho zrejme odráža neskorší, postexilový redakčný vplyv, ktorý ho zdôrazňoval ako prezieravého Mojžišovho pomocníka.

179-190: **Vincenzo Lopasso: A sketch of the Babylonian Exile.** Taliansky profesor Svätého písma v tomto článku skúma, ako žili exulanti z Judska v Babylone medzi rokom 597 pred Kristom, dátumom prvej deportácie, a prvými repatriáciami, ku ktorým došlo za vlády Kýra Veľkého (339) a jeho achajmenovských nástupcov. Spočiatku išlo o deportovaných alebo vojnových zajatcov, no čoskoro sa integrovali do miestneho prostredia a dosiahli dobré sociálne a ekonomické postavenie v rámci babylonského obyvateľstva. Dôkazom toho je veľké množstvo tabuliek v klinovom písme objavených v posledných rokoch, ktoré vrhajú

svetlo na toto dôležité historické obdobie židovského národa. Vynára sa tak obraz exilu, ktorý sa veľmi líši od tradičného, ktorý bol prezentovaný ako obdobie horkosti a utrpenia.

191-231: **Gregor Geiger: Mehrfach überlieferte Texte in der hebräischen Bibel: Masoretische Vokalisierung und Akzentuierung.** V tomto článku autor skúma rozdiely v masoretskej vokalizácii a akcentácii, ktoré sa nachádzajú v paralelných textoch v hebrejskej Biblii. Keďže vokalizácia sa riadi prísnymi pravidlami, rozdiely sa vyskytujú iba v troch skupinách foriem: samohlásky, ktoré rozlišujú medzi slovami s identickými spoluhláskami; vokalizácia závislá od prozódie (jestvuje veľa rozdielov medzi pauzálnymi a kontextovými formami, zvyčajne motivovaných rozdielmi v akcentácii alebo v konštrukcii vety); varianty voľnej vokalizácie (len niekoľko prípadov, väčšinou mená). Niektoré detaily vokalizácie nikdy nevykazujú rozdiely, ako napríklad rôzne prízvuky 1. a 2. osoby *wqatalových* foriem v minulom alebo budúcom kontexte či použitie hlavných a vedľajších pauzálnych foriem. Akcentácia sa tiež riadi prísnymi a zložitými pravidlami. Aj malá odchýlka v ktorejkoľvek pozícii verša môže ovplyvniť prízvuk celého verša. Preto sú rozdiely v akcentácii rozšírené, najmä pri prízvuku *legarmeh*. Variantov v použití akcentov *nesigah* a *paseq* nie je veľa, ale existuje veľa s *maqgef* (často pridávanom v textoch s poetickými prízvukmi) a *meteg* (často chýbajúcim v Kronikách a Izaiášovi). Časté sú aj obmeny medzi *qre* a *ktiv*. Vo väčšine prípadov tradícia *qre* zodpovedá paralelnému textu.

233-260: **Tedros Abraha: The Gə'əz Bible: Notes on its origins and translation techniques.** Cieľom tohto príspevku je poskytnúť niekoľko informácií o zrode Biblie v jazyku gə'əz. Jazyk gə'əz je jedným z jazykov používaných v oblasti všeobecne známej ako Aksumské kráľovstvo (od začiatku 1. storočia do 10. storočia) v severnej časti Afrického rohu. Na africkom kontinente je jazyk gə'əz vzácnym príkladom jazyka s vlastnou abecedou a písomnou tradíciou, ktorá bola rovnako dôležitá ako ústne podanie. Jazyk gə'əz sa vo svojom písomnom dedičstve vyvinul ako jazyk náboženskej literatúry, pričom Biblia má čestné miesto medzi niektorými ďalšími kresťanskými dielami, ako napríklad cyrilíanský korpus, preložený počas vrcholného vplyvu Aksumského kráľovstva v regióne (4. až 7. storočie). Hoci medzi niekoľko zachovaných, rozsiahlych a najstarších svedectiev Písma patria Garimské evanjeliá I a II (ich datovanie je predmetom rôznych hypotéz), niet pochýb o tom, že celé Písmo bola preložené z gréčtiny do jazyka Gə'əz medzi 4. a koncom 6. storočia. Starý zákon bol pôvodne preložený zo Septuaginty. *Vorlagen* Nového zákona je však ťažšie vystopovať. V tejto práci autor vyberá niekoľko konkrétnych príkladov, aby sa pokúsil stanoviť základnú podobu Biblie Gə'əz, ktorá v podstate obsahuje 81 kanonických kníh. Biblia Gə'əz je prvou verziou Písma vytvorenou v kontexte černošskej africkej kresťanskej komunity – komunity, ktorá si po stáročia zachovala integritu svojich textov, doložených iba fragmentmi, ako napríklad 1. Henochova kniha a Kniha jubileí, aby sme spomenuli niektoré z najznámejších.

261-275: **Matteo Munari: La fine di Q (Mt 19,28 // Lc 22,28-30).** Mnohí exegeti považujú výrok o trónoch (Mt 19,28 // Lc 22,28-30) za záver Q. Skutočnosť, že táto zbierka výrokov končí prísľubom akéhosi dosadenia učeníkov na trón, je určite fascinujúca. Pre niektorých autorov je obsah tohto logionu ukazovateľom literárneho žánru celého Q. Základnou otázkou, ktorá však zostáva otvorená, je, či Q vôbec existoval. V skúmanom výroku – ako aj v mnohých iných – Lukáš jasne ukazuje závislosť od Matúša. Všetky rozdiely

medzi oboma verziami výroku možno v skutočnosti pripísať Lukášovej redakčnej práci. Ide teda o logion, ktorý – namiesto toho, aby predstavoval záver Q – robí existenciu Q nepotrebnou.

277-306: Piotr Blajer: Centurion's 'Slave' or 'Servant': A Narrative Study of Luke 7:1-10. Prevažná väčšina odborníkov dospela k záveru, že uzdravenie stotníkovho sluhu v Evanjeliu podľa Lukáša (Lk 7,1-10) pripravuje pôdu pre krst iného stotníka – bohobožného muža menom Kornélius – v Skutkoch apoštolov (Sk 10). Inými slovami, tak ako sa Ježiš nebál vojsť do domu stotníka, ani Peter by sa nemal báť urobiť to isté. Autor článku takúto možnosť nevylučuje, ale snaží sa aplikovať naratívny kriticismus, aby odhalil skryté skvosty tejto pasáže, ktoré mohol historicko-kritický prístup prehliadnuť. Predkladaná štúdia teda tvrdí, že použitie slovies *δοῦλος* a *παῖς*, ako aj striedanie synonymných, no trochu odlišných slovies *ἀποστέλλω* a *πέμπω*, nie sú len vynikajúcim dôkazom Lukášovej redakčnej činnosti zameranej na to, aby bol text plynulejší a príjemnejší na čítanie a počúvanie, ale aj postupom, ktorý upozorňuje čitateľa/poslucháča na významné zmeny v rozprávaní. Podrobné čítanie príbehu o uzdravení stotníkovho sluhu naznačuje, že za štylistickými zmenami a rétorickými zručnosťami sa skrýva niečo viac než len obyčajná jazyková rozmanitosť. Rozdiel medzi dvoma podstatnými menami *δοῦλος* a *παῖς* ako aj medzi slovesami *ἀποστέλλω* a *πέμπω*, ako to zamýšľal autor tretieho evanjelia, by sa preto mal zachovať aj v moderných prekladoch Biblie, čo však nie je vždy pravidlom. Rovnaký preklad týchto podstatných mien a slovies ochudobňuje text.

307-335: Alessandro Cavicchia: Genealogical Terminology and Ethical Behavior in John 8:31-59. V Evanjeliu podľa Jána (Jn 8,31-59) je slovná zásoba týkajúca sa fyzického plodenia zakotvená v morálnom správaní, čo naznačuje súlad so slovom, túžbou a dielom predka. Takýto koncept je v súlade s biblickou (Gn 3,15; Iz 57,3-4) aj mimobiblickou židovskou literatúrou (1QS IV, 24.26). Jánovo evanjelium nevyjadruje protižidovské postoje, hoci text predstavuje ostrú kontroverziu. Naopak, Jánova reflexia podporuje univerzálny koncept vyjadrený genealogickým jazykom: ktokoľvek pácha hriech, je svojim správaním zaviazaný zlému (porov. Jn 8,37; 1Jn 3,8.5), a ten kto miluje, je poháňaný Bohom (porov. 1Jn 4,7).

337-359: Samuele Salvatori: Noi abbiamo il pensiero di Cristo: νοῦς κυρίου e νοῦς Χριστοῦ in 1Cor 2,16. Výrok *ἡμεῖς δὲ νοῦν Χριστοῦ ἔχομεν* v 1Kor 2,16b je syntézou celej argumentačnej línie 2,6-16. Tento významný výrok bol interpretovaný ako subjektívny genitív, t. j. ako vlastnenie rovnakého spôsobu myslenia a cítenia ako Kristus. V skutočnosti sa však *νοῦς* v 2,16b vzťahuje na Boží spásanosný plán – rovnako ako v 2,16a – a genitív *Χριστοῦ* by sa mal interpretovať ako kvalifikujúci alebo expegetický: Ukrižovaný Kristus je manifestáciou Božieho spásanosného plánu a jeho naplnením.

361-379: José Miguel García Pérez: My Death like Christ's (1 Tess 4,14-18). Prvý list Solúnčanom je považovaný za jeden z najeschatologickejších Pavlových listov, pretože na viacerých miestach naráža na Pánovu parúziu. Najrelevantnejším úryvkom je 4,14-18, ktorý však obsahuje niekoľko nejasných miest. Tieto je potrebné objasniť, aby sme lepšie pochopili útechu posolstva, ktoré Pavol adresuje veriacim, zarmúteným realitou smrti.

381-397: **Francesco Piazzola: God's creation and its Christological fulfilment in the Book of Revelation.** Stvorenie zaujíma v Zjavení strategické miesto. Prostredníctvom inklúzie predstavuje autor Boha ako pôvodcu všetkých vecí (4,11), ktorého cieľom je priviesť stvorenie k novosti svojej finálnej intervencie (21,5). Adresátmi tohto plánu sú pohania, povolani rozpoznať Stvoriteľa, ktorý je poznateľný skrze svoje stvorenie. Sú oslovení prostredníctvom prorockej služby (10,11) a ohlasovania anjelského posolstva (14,7). Do tohto božského projektu je zapojený Kristus, ktorý svojím vykupiteľským dielom umožňuje vstup všetkých národov do nového Jeruzalema. Konečný výsledok tejto úlohy je pozitívny, ako to vyjadruje prorocký spev o univerzálnej spáse (15,3-4) a futuristický opis národov a ich kráľov, nachádzajúcich sa v nebeskom meste (21,24.26).

399-447: **Leah Di Segni – Liora Bouzaglou – Alexander Fantalkin: A Recently Discovered Church at Ashdod-Yam (Azotos Paralios) in Light of Its Greek Inscriptions.** Nedávno objavený kostol v Ashdod Yam je jedinečný v niekoľkých ohľadoch. Jedným z nich je jeho skoré datovanie – najneskôr na začiatok 5. storočia –, čo dokazujú bohaté epigrafické nálezy. Druhým je veľký podiel žien medzi mŕtvymi pochovanými v rámci jeho múrov, z ktorých väčšina (ak nie všetky) boli diakonky. Tretím neočakávaným rysom nápisov v kostole datovaných podľa doby (päť z trinástich) je chronologický systém, ktorý sa v nich dôsledne používa a potvrdzuje ho zhoda medzi výsledným rokom n. l. a indikciou. Táto doba je rok 248/9 n. l. – milénium Ríma –, ktorý sa nikdy nepoužíval na datovanie, s výnimkou prípadov, keď slúžil ako referenčný bod pre národnú éru a kozmickú éru stvorenia v gruzínskej tradícii. Ako hypotézu navrhujeme, že gruzínski mnísi, učenici Petra Iberijského, ktorí často navštevovali túto časť palestínskeho pobrežia, sa oboznámili s týmto chronologickým systémom odhaleným v tomto kostole (pravdepodobne prijatým azotskými kresťanmi pod rímskym vplyvom), zvolili ho za základ pre vytvorenie vlastných národných systémov a neskôr ich zaviedli v Gruzínsku, kde sú doložené od 8. storočia.

449-486: **Francesca Romana Stasolla: Archaeological excavations in Jerusalem, Holy Sepulchre: a preliminary report.** Cieľom príspevku talianskej archeologičky je predstaviť výsledky archeologických vykopávok, ktoré vykonal tím Univerzity Sapienza v Ríme vo vnútri Baziliky Božieho hrobu v Jeruzaleme v rámci projektu obnovy podlahy komplexu. Projekt schválili hlavné komunity, ktoré spravujú Boží hrob – ortodoxný patriarchát, Kustódia Svätej zeme, arménsky patriarchát. Táto štúdia predstavuje preliminárne dáta z doteraz preskúmaných oblastí. Vykopávky v severnej lodi a v severozápadnej časti rotundy odkryli vrstvy osídlenia od obdobia, keď bola táto oblasť lomom až po súčasnosť. Geologické, archeozoologické a archeobotanické analýzy poskytujú dôležité informácie na lepšie pochopenie archeologického komplexu. Hoci práce stále prebiehajú, možno už uviesť niekoľko preliminárnych úvah.

487-509: **Frankie Snyder – Ortal Chalaf – Nahshon Szanton – Moran Hagbi – Ari Levy: Opus Sectile Tiles from the Stepped Street Excavations: Reconstructing a Portion of a Decorative Wall Panel from the Byzantine Church at the Pool of Siloam.** Pozostatky byzantského kostola pri nádrži Siloe v Jeruzaleme prvýkrát objavili Frederick Bliss a Archibald Dickie v 90. rokoch 19. storočia. Nedávne vykopávky pozdĺž Stupňovitej ulice v Dolnom meste v Meste Dávidovom v Jeruzaleme odhalili oveľa viac informácií o architektúre a výzdobe tohto kostola, pôvodne postaveného na pamiatku Ježišovho

uzdravenia slepého – príbeh zachytený v Jn 9,1-12. Malé dlaždice techniky *opus sectile* objavené počas nedávnych vykopávkov odhaľujú, že v átriu kostola sa nachádzal dekoratívny nástenný panel zhotovený touto technikou, ktorý tematicky súvisel s týmto príbehom z Jánovho evanjelia.

511-527: **Győző Vörös: The Lost Key to the Tomb of the Kings in Jerusalem: A Freshly Discovered Stone Relief in Machaerus Identifies its Founder as King Herod the Great.** V roku 2020 bol v paláci Machaerus objavený krásny vápencový reliéf s rozmermi 138 × 52 cm z obdobia kráľa Herodesa Veľkého. Jemne vyrezávaná kráľovská ornamentika je analogická s dórskou frízou rovnakej veľkosti, ktorá bola vytesaná do prírodnej skaly nad vchodom do Hrobky kráľov v Jeruzaleme. Oba kamenné reliéfy zobrazujú trojlaločný strapec hrozna, starý heraldický symbol Kanaánu, spolu s kráľovským symbolom vencom z granátových jabĺk. Najnovší vedecký výskum Jeana-Baptista Humberta, OP z École Biblique et Archéologique Française de Jérusalem potvrdil, že Hrob kráľov v Jeruzaleme má herodovský kráľovský základ, ktorý predchádza pochovaniu kráľovnej Heleny z Adiabene, a navrhol, že zakladateľom by mohol byť posledný herodovský vládca Judey, kráľ Herodes Agrippa I. Predstavená štúdia potvrdzuje herodovský pôvod monumentálneho jeruzalemského kráľovského pohrebiska, ale na základe novoobjaveného artefaktu z Machaerusu a ďalších súčasných archeologických dôkazov identifikuje pôvodného objednávateľa Hrobu kráľov ako starého otca kráľa Agrippu I., ktorý bol zakladateľom kráľovskej herodovskej dynastie v Jeruzaleme.

529-561: **Svetlana Tarkhanova: Early Byzantine ‘Basket’ Capitals in Churches and Monasteries of the Holy Land: Stylistic and Morphological Synthesis.** Autorka, podľa svojich najlepších vedomostí, predstavuje v tomto článku kompletnú škálu „košíkových“ hlavíc objavených v kostoloch a kláštoroch Svätej zeme. Je ich 13 a všetky sú vytesané z vápenca. Sedem z nich sa našlo v Jeruzaleme, vrátane Božieho hrobu; päť v kláštoroch Judskej púšte, jedna v Judských vrchoch a dve v Samárii. Väčšina týchto kostolov/kláštorov zaujímala v hierarchii svätých miest významné postavenie, a takýto typ hlavíc by sa dal považovať za prepychový. Geografické rozmiestnenie predmetov umožňuje predpokladať, že boli vyrobené lokálne v jednej z dielní v Jeruzaleme alebo jeho predmestiach a následne distribuované do ostatných lokalít po cestnej sieti. Jedna „košíková“ hlavica bola objavená v golanskej synagóge v Umm el-Qanatir. Vyznačuje sa celkom odlišnou tradíciou v porovnaní s cirkevnou. Štylistická analýza hlavíc a ich vzájomné porovnanie s mramorovými a vápencovými paralelami z iných regiónov ukazujú vysokú úroveň kreativity, ktorá zahŕňala voľné umelecké experimenty so vzormi (najmä na okraji kalathu) a proporciami, ale stále v rámci prísnych pravidiel poriadku. Najstaršie miestne vápencové hlavice predchádzajú mramorovým hlaviciam z Konštantínopolu a iných oblastí.

563-586: **Dimitri Cascianelli: Pietro, la colonna e il gallo. La memoria della casa di Caifa nelle raffigurazioni del *ter negabis*.** Vychádzajúc z analýzy rímskej fresky v Leónovej kóji v katakombách Comodilly, sa tento príspevok zaoberá tými vyspelými reprodukciami *ter negabis*, ktoré zobrazujú kohúta a jeho následný vývoj ako symbol Petrovej udalosti na stĺpe, ktorý by vzhľadom na veľkú skupinu literárnych svedectiev mohol

predstavovať bičovanie v jeruzalemskej tradícii, teda architektonický symbol domu Kaifáša, kde sa odohralo Petrovo zapretie, ako je jednomyseľne opísané v štyroch evanjeliách.

587-620: **Yana Tchekhanovets – Leonid Belyaev: The Russian Collection of Antiquities in Jerusalem: A First Reconstruction.** Tento článok predstavuje súčasný stav poznatkov o zbierke starožitností, ktorú zhromaždil archimandrita Antonin (Kapustin) počas svojho pôsobenia ako vedúci ruskej cirkevnej misie v Jeruzaleme v rokoch 1870 až 1890. Podobne ako iné zbierky z 19. storočia, ktoré zhromaždili európske inštitúcie v Levante, aj táto rozsiahla zbierka obsahovala mnoho epigrafických nálezov, mincí a rôznych archeologických predmetov datovaných hlavne do rímskeho a byzantského obdobia. Klenoty zo zbierky boli už dávno identifikované a publikované, pričom niektoré z nich sú dnes vystavené v ruských a izraelských múzeách; ostatné predmety buď zmizli, alebo sú dodnes nedostupné na štúdium. Kolekcia zostáva bielou škvrnou v modernom výskume a je opradená povestami o svojom zložení a stave zachovania. Napriek tomu fotografie a archívna dokumentácia nálezov umožňujú rekonštruovať jej zloženie a vytvoriť akýsi virtuálny katalóg. Pokrok archeologického výskumu v Svätej zemi uľahčuje priradenie nálezov k ich pôvodnému historickému a kultúrnemu kontextu, ako aj identifikáciu falzifikátov. Rekonštrukcia archeologických kontextov vykopávok z 19. storočia v širšom rozsahu je kľúčová pre štúdium archeologického výskumu v Jeruzaleme a Svätej zemi.

621-650: **Asher Ovadiah: The Dioskouroi, Eros, Hades/Pluto, Hera, Kronos, Nemesis and Tyche in the Decapolis.** Táto štúdia sa zaoberá siedmimi božstvami, ktorých uctievanie a kultu sa zrejme praktizovali, aj keď obmedzene a nie vo veľkom rozsahu, v mestách Dekapolisu počas rímskeho obdobia: Dioskouroi, Eros, Hádes/Pluto, Héra, Kronos, Nemesis a Tyche. Rôzne umelecké médiá a nálezy – architektúra, sochárstvo, epigrafika, numizmatika, drahokamy a mozaiková podlaha – naznačujú, že uctievanie a kultu týchto božstiev existovali nielen v súkromnej, ale aj vo verejnej (mestskej) sfére Dekapolisu.

651-655: **Massimo Pazzini: Grammatiche e dizionari di ebraico-aramaico in italiano. Catalogo ragionato - Aggiornamento (giugno 2022).** Tieto stránky predstavujú tretiu a zároveň poslednú aktualizáciu príspevku „Grammatiche e dizionari di ebraico-aramaico in italiano. Catalogo ragionato“, ktorý bol prvýkrát publikovaný v LA 42 (1992) 9-32 a po ktorom nasledoval dodatok „Aggiornamento (december 2001)“, publikovaný v LA 51 (2001) 183-190. Druhá aktualizácia (december 2011) bola publikovaná v LA 61 (2011) 621-625. Táto tretia aktualizácia obsahuje publikácie z posledného desaťročia.

*Vavrínek Radoslav Mitro, OP
Dominikánsky konvent
Mäsiarska 6
040 01 Košice
Slovakia*

Obsah

Štúdie

Jean Roméo NTSAMA Pátranie po aklamačnom sviatku. Predbežné úvahy	163-191
Filip ČAPEK Bétel v Knize Ámos	192-213
Július PAVELČÍK Skutky 11,27-30. Synchronní výklad	214-246
Jozef JANČOVIČ – Blažej ŠTRBA – Jozef TIŇO Biblistovi, učiteľovi a priateľovi ľudí i hôr: K šesťdesiatinám Petra Dubovského, SJ	247-248
Filip ČAPEK Príbeh schrány: Mistrovské dílo o skryté transformaci kultu v Izraeli a Judsku	249-259
Blažej ŠTRBA Varovanie pred vymiznutím alebo odstrašujúce vysvetlenie z dejín: Špecifická deuteronomistickej výstrahy pred modloslužbou a jej dôsledkami	260-285
Martina KORYTIAKOVÁ Betelčan Hiel a jeho dvaja synovia v 1Kr 16,34. Spojitosť medzi antroponymami a toponymami v rámci konceptu deuteronomistickej geografie v 1–2 Kráľov	286-306
Miroslav VARŠO Vôňa Libanonu v Knihe Ozeáš a vôňa milej v Piesni piesní	307-325
Juraj FENÍK Dole strmým brehom. Vertikálnosť v Mk 5,1-20	326-337
Róbert HORKA – Pavol FARKAŠ Tajomstvo vody a vína z Kány Galilejskej. Analýza Seduliovo podania Kristovho zázraku v Carmen Paschale III, 1-11	338-351
Abstrakty a recenzie	352-369
Správy a oznamy	370-379

Contents

Treaties

Jean Roméo NTSAMA

In Search of the Feast of the Acclamations:
Preliminary Reflections 163-191

Filip ČAPEK

Bethel in the Book of Amos 192-213

Július PAVELČÍK

Acts 11:27-30: A Synchronic Interpretation 214-246

Jozef JANČOVIČ – Blažej ŠTRBA – Jozef TIŇO

To a Biblical Scholar, Teacher, and Friend of People and Mountains:
Celebrating the Sixtieth Birthday of Peter Dubovský SJ 247-248

Filip ČAPEK

The Ark Narrative: A Masterpiece of Hidden Transformations
of the Cult in Israel and Judah 249-259

Blažej ŠTRBA

A Warning against Obliteration or a Cautionary Lesson from History:
Distinctive Features of the Deuteronomistic Warning against
Idolatry and Its Consequences 260-285

Martina KORYTIAKOVÁ

The Bethelite Hiel and His Two Sons in 1 Kgs 16:34: The Connection
between Anthroponyms and Toponyms Considering
the Concept of Deuteronomistic Geography in 1–2 Kings 286-306

Miroslav VARŠO

The Fragrance of Lebanon in the Book of Hosea and
the Fragrance of the Beloved Woman in the Song of Songs 307-325

Juraj FENÍK

Down the Steep Bank: Verticality in Mark 5:1-20 326-337

Róbert HORKA – Pavol FARKAŠ

The Mystery of Water and Wine at Cana of Galilee:
An Exegetical Reading of Sedulius' Carmen Paschale III, 1–11 338-351

Abstracts and Reviews 352-369

Communications and References 370-379